

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 17ΗΣ ΜΑΪΟΥ 1973

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΗΛΙΑ Γ. ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΜΕΛΟΥΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.— *Μία ιστορική τοιχογραφία ἐκ Θήρας, ὑπὸ Σπ. Μαρινάτου**.

Ἡ ὁδὸς Τελχίνων, ἣ ὁποία διασχίζει ἐκ Νότου πρὸς Βορρᾶν τὴν ἀνασκαπτομένην πόλιν εἰς Ἀκρωτήρι Θήρας, παρουσιάζει μίαν ἐνδιαφέρουσαν πολεοδομικὴν ἰδιορρυθμίαν: Ἐνὰ ἀποστάσεις 20-25 μέτρων διαπλατύνεται καὶ σχηματίζει μικρὰς πλατείας. Ἡ πρώτη, «Πλατεία τοῦ Μυλωνος», ἔχει κανονικὸν ὀρθογώνιον σχῆμα. Ἡ δευτέρα, ὡς ἐκ τοῦ σχήματός της, ἔλαβε τὸ συμβατικὸν ὄνομα «Τριγώνον».

Ἡ δεξιὰ τῷ ἀνερχομένῳ (πρὸς Βορρᾶν) πλευρὰ τοῦ Τριγώνου ἀπαρτίζεται ἀπὸ τὸ συγκρότημα τῆς Ἑστῆς Α καὶ συγκεκριμένως ἀπὸ τὸ πολυτελὲς «Πολύθυρον» διαμερίσμα. Ἡ ἀριστερὰ πλευρὰ ἀπαρτίζεται ἀπὸ τὴν Δυτικὴν οἰκίαν, ἣτις καὶ ἐνδιαφέρει ἡμᾶς ἐνταῦθα. Ἡ Δυτικὴ Οἰκία εἶναι διώροφος, κοινῆς δὲ κατασκευῆς ἐκ λογάδων λίθων. Τὸ ἄνω ὅμως πάτωμα αὐτῆς καὶ συγκεκριμένως τὰ τρία δωμάτια τῆς Δυτικῆς προσόψεως, ἀπέβησαν μεγίστης σπουδαιότητος λόγῳ τῶν πολυτίμων τοιχογραφιῶν ἃς ἀπέδωκαν.

Τὸ Νοτιώτατον δωμάτιον (4a) ἦτο στενὸς καὶ διὰ λεπτοῦ πηλίνου τοίχου χωριζόμενος χωρὸς καταλαμβάνων τὴν ΝΔ γωνίαν τῆς οἰκίας. Ὁ Δυτικὸς τοίχος παρουσιάζει εὐρεῖαν κόγχην, ἀπὸ τῆς ὁποίας κάθετος ὀχετὸς ἐκ πηλίνων σωλήνων, ἄνω καταλήγων εἰς δύο παράλληλα βαθρίδια, κάτω δὲ εἰς τὸν ὀχετὸν τῆς ὁδοῦ, δύναται νὰ εἶναι σπονδικὴ ἐγκατάστασις, λουτρὸν ἢ ἀποχωρητήριον. Τὸ ἐπόμενον δωμάτιον, μικρῶν ὡσαύτως διαστάσεων, ἀπέδωκε κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν

* SP. MARINATOS, A fresco of historical nature from Thera.

τοῦ 1971 τὴν ἤδη περίφημον κροκόπεπλον «ἰέρειαν» καὶ ἐν πρωτοφανὲς κατασκευάσμα. Ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν (ὄρατῶν) ξυλίνων στελεχῶν καταληγόντων ἄνω εἰς συνδυασμὸν κρίνου μετὰ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ συμβόλου WAZ, κάτω δὲ εἰς ἐπένδυσιν ἐξ ὠμοῦ δέρματος κηλιδωτοῦ βοός. Ἐπειδὴ τὸ WAZ εἶναι σύμβολον τῆς Αἰγυπτιακῆς Βουτοῦς, τῆς θεᾶς τοῦ εὐφορωτάτου Δέλτα, σημαίνει δὲ εἰς τὴν ἱερογλυφικὴν γραφὴν «πράσινον, εὐφορία», συνηγάγομεν τὸ συμπέρασμα: Τὸ ἀντικείμενον εἶναι θρησκευτικῆς φύσεως καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο κατὰ τὰς τελετὰς τῆς Βλαστήσεως ἐν Θήρᾳ.

Ἡ συνέχεια τῆς ἀνασκαφῆς κατὰ τὸ 1972 ἔδειξεν ἅπαξ ἔτι, πόσον ἡ σκαπάνη εἶναι σοφωτέρα τοῦ ἀρχαιολόγου. Τὸ ἐν λόγῳ σύμβολον, ἐπαναλαμβανόμενον ὀκτάκις, ἐκάλυπτεν ὅλους τοὺς τοίχους τοῦ μικροῦ δωματίου 4. Τὴν τελικὴν δὲ αὐτοῦ ἐρμηνεῖαν ἔδωκεν ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ Βορειοτάτου δωματίου τῆς δυτικῆς προσόψεως (5), ὅπερ ἦτο καὶ τὸ μέγιστον. Αἱ διαστάσεις αὐτοῦ εἶναι 4×4 μ. (εἶναι τετράγωνον), ὁ δὲ Δυτικὸς καὶ ὁ Βόρειος τοῖχος ἀναλύονται εἰς παράθυρα, ἐπὶ πλέον δὲ ὁ Ἀνατολικὸς εἰς θύραν καὶ κόγχας. Ἴσως αἱ τρεῖς γωνίαι, εἰς τὸν ὑπολειπόμενον ἐλεύθερον χῶρον, ἐκοσμοῦντο ἀπὸ τοιχογραφίας. Ἀβέβαιον εἶναι, τί ἦτο εἰς τὴν ΝΑ γωνίαν, εἰς ἀσυνήθως καλῶς διατηρούμενος νεαρὸς ἀλιεὺς ἀνῆκεν εἰς τὴν ΒΑ γωνίαν καὶ εἰς ἄλλος εἰς τὴν ΝΔ γωνίαν. Εἰς τὰ ἀνώτατα μέρη καὶ τῶν τεσσάρων ἴσως τοίχων (διὰ τὸν Δυτικὸν πάντως εἶναι εἰσέτι ἀβέβαιον τὸ πρᾶγμα) καὶ ὑπεράνω τῶν παραθύρων καὶ κογχῶν, μία πολύτιμος ζωφόρος γραπτῆ διέθετε τὸ δωματίον. Ἀνήκει εἰς τὰς μικρογραφίας (σπανίαν κατηγορίαν τῆς τέχνης τοῦ προϊστορικοῦ Αἰγαίου). Παρέχουσα σύνολον τοῦλάχιστον ἄνω τῶν ὀγδοήκοντα προσώπων, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, περὶ τὰ 20 πλοῖα, ὧν ἑπτὰ τοῦλάχιστον εἶναι μεγάλα πολεμικὰ πλέοντα εἰς δύο στοίχους παραλλήλους, καὶ λείψανα τριῶν τοῦλάχιστον πόλεων, ἀποτελεῖ μοναδικὸν σύνολον ἐνότητος καὶ διηγητικῆς ἀλληλουχίας. Τεχνικῶς εἶναι δημιούργημα ἑνὸς ἰδιοφυοῦς καλλιτέχνου, ἀποτελεῖ δέ, ὡς ἱστορικὸν μνημεῖον, ἀναμφισβητήτως τὸ σπουδαιότατον μνημεῖον τῆς ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ ἐν τῷ Αἰγαίῳ. Μόνον ἡ ἀφήγησις τῆς ἀποστολῆς τοῦ στόλου τῆς Χατσεψούτ εἰς τὴν χώραν Punt (ἐν Deir El Bahari ἐπὶ τοῦ ναοῦ αὐτῆς ἀπεικονιζομένη), ἥτις εἶναι καὶ σύγχρονος περιῆλθεν εἰς ἡμᾶς. Ἡ ἀρχὴ γίνεταί ἐκ τοῦ Δυτικοῦ ἄκρου τοῦ Βορείου τοίχου καὶ ἐξελίσσεται ὁμαλῶς πρὸς δεξιὰ

Οἱ τρεῖς τοῖχοι τοῦ δωματίου, Βόρειος, Ἀνατολικὸς καὶ Νότιος, ἐκαλύπτοντο ἀσφαλῶς ὑπὸ τῆς μικρογραφίας. Ἐπειδὴ δ' ἔχομεν ἄνω τῶν ἑξέων μῆκος, ἔπεται ὅτι τὸ ἥμισυ τῆς τοιχογραφίας περιῆλθεν εἰς ἡμᾶς. Ἡ ἀρχὴ γίνεταί ἐκ τοῦ Δυτικοῦ ἄκρου τοῦ Βορείου τοίχου καὶ ἐξελίσσεται ὁμαλῶς πρὸς δεξιὰ

κατά την φοράν τῶν δεικτῶν τοῦ ὥρολογίου. Ἡ διήγησις εἶναι νοητὴ μὲ μικρὰ μόνον κενὰ καὶ ἔχει περίπου ὡς ἐξῆς :

Βόρειος τοῖχος. Ἡ πρώτη σκηνὴ παρουσιάζει ἀπότομον βράχον ὡς ὄρθιον ῥόν, πρέπει δὲ ἐκ τῆς συνεχείας νὰ ὑποτεθῆ ὅτι ἐνταῦθα καταφθάνουν οἱ ναυτίλοι τοῦ Αἰγαίου, κατ' ἄλλοθρόους ἀνθρώπους, ὅπως συχνάκις ἀναφέρει περὶ τοῦ Ὀδυσσεως ἢ Ὀδύσεια. Οἱ ἀλλόθροοι εἶναι ἐνδεδυμένοι ποδήρεις μανδύας, οἵτινες δι' ὀγκώδους κόμβου προσδέονται πρὸ τοῦ στέρνου. Ἀμφοτέρωθεν ὅμως ἀναρριχῶνται ἐπὶ τοῦ λόφου νέοι ἄνδρες φέροντες τὸ Μινωικὸν ζῶμα. Ἡ ἔννοια τῆς παραστάσεως εἶναι σκοτεινὴ.

Πολὺ πλησίον τοῦ βράχου τούτου (ὡς ἡ θέσις εὐρέσεως τῶν τεμαχίων πιστοποιεῖ) εὐρίσκεται συνοικισμὸς ἐπὶ βραχώδους ὠσαύτως παραλίας. Ἐνῶ ἀριστερὰ οἴκημα καὶ ἄνθρωποι. Κάτω δεξιὰ ἐπὶ τῶν βράχων ἄλλο οἴκημα, ἐνῶ ἀριστερὰ ἀπλοῦται ἡ θάλασσα μὲ δύο πλοῖα καὶ νεκροὺς ναυαγοὺς ἐπιπλέοντας ἢ βυθιζομένους. Οὗτοι ἀποτελοῦν ἀριστουργήματα σπουδαίου μικρογράφου (πίν. 1). Εἰς ἐκ τῶν νεκρῶν φέρει ἐξηρητημένον ἀπὸ τοῦ στήθους περιεργον ἀντικείμενον. Ἡ πολύτιμος περιγραφή τοῦ Ἡροδότου περὶ Λιβύης μᾶς δίδει καὶ τὴν πρώτην νύξιν ποῦ θὰ ἀναζητήσωμεν τὴν χώραν, ἐνθα τὰ γεγονότα ἐκτυλίσσονται : Ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος ὅτι μία φυλὴ Λιβύων ἐμάχετο μὲ δοράς, ἀλλὰ νοητέον πτέρυγας, στρουθοκαμήλων πρὸ τοῦ στήθους, ὅπως ἄλλοι ἐμάχοντο μὲ πτέρυγας γεράνων πρὸ τοῦ στήθους. Ἐτερος ἐκ τῶν νεκρῶν φέρει τὴν κόμην ὄρθην, δίκην λοφίου ἀλέκτορος. Γνωρίζομεν ἀπὸ πολλῶν τοιαύτας κομμώσεις ἐπὶ τοῦ Δίσκου τῆς Φαιστοῦ. Πρόκειται περὶ συρμοῦ, τὸν ὁποῖον περιγράφει ὠσαύτως ὁ Ἡρόδοτος ὡς ἴδιον τῶν Λιβύων καὶ ὅστις διατηρεῖται σήμερον ἀκόμη ἐν Ἀφρικῇ.

Ἡ πόλις ἢ κειμένη πλησίον τοῦ ναυτικοῦ δράματος παρουσιάζει ἄνδρας καὶ γυναῖκας εἰς δυσνόητον σκηνήν. Μία γυνὴ φαίνεται νὰ αἰωρῆται εἰς τὸ κενόν, ἀλλὰ ἡ μελέτη καὶ ὁ καθαρισμὸς τῶν τεμαχίων δὲν συνεπληρώθη. Εἶναι πάντως φανερόν ὅτι ἡ πόλις ἢ ὁ συνοικισμὸς εὐρίσκεται ὑπὸ τὸ κράτος τῶν πολεμίων, οἵτινες φέρουν ποδηνεκεῖς ἀσπίδας, κράνη «Μηριόνου», ξίφη καὶ μακρὰ δόρατα. Ἀγέλαι αἰγῶν, χαιτοφόρων προβάτων καὶ βοῶν εἰκονίζοντο, ἴσως καὶ ὁ σηκὸς ἢ ἡ μάνδρα. Δὲν εἶναι ἀπίθανον ἐν τέλει νὰ ἀποδειχθῆ ὅτι ἀγγεῖα καὶ πρόσωπα διασωθέντα εἶναι οἱ βουκόλοι καὶ ποιμένες καὶ ἴσως πρόκειται περὶ σκηνῆς, ἐνθα ἀμέλγονται τὰ ζῶα.

Ἐδῶ τελειώνει ὁ Βόρειος τοῖχος καὶ διαβαίνομεν εἰς τὸν Ἀνατολικόν, ὁ ὁποῖος ὀλόκληρος εἰκόνιζε τὸ ὑποτροπικὸν τοπίον (πίν. 2), μὲ τὴν ζωφόρον ἐδῶ μόνον 20 ἐκ. πλατεῖαν, ἀντὶ τῶν 40 ἐκ. εἰς τοὺς ὑπολοίπους τοίχους. Τὸ τοπίον δεικνύει μικρὸν μᾶλλον καὶ οὐχὶ πλατὺν ποταμόν, ὁ ὁποῖος ὅμως ρεεῖ καὶ διὰ

χαραδρῶν καὶ διὰ βραχυδῶν τοπίων. Τὰ φοινικοειδῆ καὶ ἄλλα δένδρα μαστίζονται ἀπὸ τὸν ἄνεμον. Πελώριος γρῦψ ὑπερίπταται τοῦ τοπίου. Ὑπὲρ τὸν ποταμὸν μετὰ κλαγγῆς ἵπτανται ἄγριοι χῆνες ἢ καλλωπίζουσι ἑαυτοὺς ἴβιες ἢ φοινικόπτεροι, ἐνῶ ὁ ἐπίβουλος πάνθηρ ἐνεδρεύει πλησίον.

Περὶ τὸ τέλος τὸ τοπίον εἶναι ὄρεινότερον καὶ διὰ τοῦτο ἡ βλάστησις μεταβάλλεται εἰς Μεσογειακὴν. Ἐδῶ ζῶσιν ἔλαφοι. Ἐν ζεῦγος, τὸ ὁποῖον διώκεται ὑπὸ λέοντος, παρουσιάζει μίαν ἀκόμη εὐτυχῆ στιγμήν τοῦ ἀγνώστου μεγάλου καλλιτέχνου (πίν. 3).

Ἀκριβῶς ὑπὸ τὴν ἀριστουργηματικὴν αὐτὴν στιγμήν τῆς ἀγωνίας καὶ τοῦ τρόμου ἡ ζοφώρος ἀναλαμβάνει τὸ ἀρχικὸν αὐτῆς πλάτος τῶν 40 ἐκ. καὶ ταυτοχρόνως ἀρχίζει ὁ Νότιος τοῖχος καὶ εἰκονίζεται ἡ δευτέρα πόλις. Ἄνω οἰκίαι, ἡ μία ὑπὲρ τὴν ἄλλην. Ἀριστερὰ μεμονωμένα οἰκίαι ἢ πύργοι. Κάτω ὁ λιμὴν, πλοῖα δὲ ἐλαύνονται βιαστικῶς πρὸς τὸν μέγαν στόλον, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται δεξιὰ. Ὅμοῦ μετὰ τῶν πολλῶν κατοικιῶν πλήθη θεῶνται ἀπὸ τῶν δωματίων εἰρηνικῶς. Μεταξὺ τῶν μεμονωμένων οἰκιῶν εἰδυλλιακὴ «σκηνὴ παρὰ τὸ ρυάκιον». Δύο μορφαί, ὄρθια καὶ καθημένη, συζητοῦν εἰρηνικῶς. Ἡ ἔνδυσις εἶναι ποδῆρης μανδύας μηλωτῆς. Πρόκριτοι ἢ ἀπλῶς ποιμένες (πίν. 3). Σημειωτέον ὅτι ἡ καθημένη μορφή εἶναι ἴσως γυναικεία.

Δεξιώτερον ἀναπτύσσεται ὁ στόλος, ὅστις κατελάμβανεν ὀλόκληρον τὸν Νότιον τοῖχον, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποῖου, τούτεστιν τὴν ΝΔ γωνίαν τοῦ δωματίου, εἰκονίζεται ἡ τρίτη καὶ τελευταία πόλις. Τὸ πρῶτον πλοῖον ψαυεὶ ἀκόμη διὰ τοῦ ὀλκαίου τὴν ἀκτὴν τῆς δευτέρας πόλεως, ἐνῶ τὸ τελευταῖον φθάνει ἤδη εἰς τὴν τρίτην. Ὁ στόλος πλέει εἰς δύο παραλλήλους σειράς. Ἀπαράμιλλος στρατιωτικὴ πειθαρχία ἐπικρατεῖ ἐπὶ τῶν πλοίων. Ἐκαστον τούτων φέρει πρόσθετον ἐμβολοειδὲς ἐξάρτημα εἰς τὴν πρύμνην, τὸ ὁποῖον καλοῦμεν ὀλκαῖον. Χρησιμεύει ὡς ἀποβάθρα, ὡς τόπος ἀφόδου συγχρόνως (ταῦτα μεμαρτυρημένα πλαγίως) καὶ προφανῶς καὶ πρὸς ναυτικὸν σκοπὸν ἄγνωστον ἡμῖν (πίν. 4).

Ἐπὶ τῆς πρύμνης ὑπάρχει ἐφ' ὅλων τῶν πλοίων τὸ κατασκευάσμα, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ 1971 ἠρμηνεύθη ὡς θρησκευτικὸν σκεῦος διὰ τὰς τελετὰς τῆς βλαστήσεως. Ἀποδεικνύεται ὅτι εἶναι ὁ θαλαμίσκος τοῦ τριηράρχου, οὔτινος ἡ κεφαλὴ εἶναι πάντοτε ὄρατὴ διὰ μέσου τοῦ ἀνωτέρου ἀνοίγματος. Ἄν θέλωμεν νὰ ὀμιλήσωμεν Ὅμηριστί, εἶναι τὰ ἴκρια τοῦ πλοίου. Πρὸ τοῦ θαλαμίσκου ὁ ναυτόπαις καθημένος. Ὅρθιοι εἰκονίζονται οἱ ὑψηλόσωμοι κυβερνήται, κρατοῦντες μέγα πηδάλιον ἅπαξ δὲ καὶ ὁ κελευστής, ὅστις δίδει τὸν ρυθμὸν εἰς τοὺς κωπηλάτας. Εἰς τὸ μέσον ἐκάστου πλοίου ὑπάρχει σκιάς, ἐνθα ἀνὰ ζεύγη κάθηνται μορφαί διὰ τοῦ ποδῆρους μανδύου ἐνδεδυμένοι καὶ ἄλλως ξενότροποι. Εἶναι προφανῶς

οί επιβάται, ήτοι οί πολεμιστάι τοῦ πλοίου, ομάδες τῶν ἀλλοθρόων ἀνθρώπων καί οὔτοι. Οί κοπηλάται παρουσιάζουν προβλήματα καί καλύτερον νά μὴ συζητηθῆ τὸ πρᾶγμα ἐνταῦθα.

Τὰ πλοῖα φέρουν εἰς τὰς πρύμνας καί ἐπὶ τῶν πλευρῶν γραπτὰ ἐμβλήματα. Ἐν, λέοντα. Ἐτερον, δελαφῖνας, τρίτον, πελειάδας. Τοῦτο ἐνθυμίζει τὴν περιπέτειαν τῶν Ἀργοναυτῶν. Ἦτο ἡ ἑξαπολυθεῖσα διὰ τῶν Συμπληγάδων «περιστερὰ» ταχύτατον πλοῖον; Ἐφερον ὀνόματα καί τὰ Μινωικὰ πλοῖα, ὡς βραδύτερον αἱ τριήρεις τῶν Ἀθηναίων;

Ἡ τρίτη καί τελευταία πόλις φαίνεται νά ἦτο ἡ μεγίστη καί νά ἐξετείνετο ἐκατέρωθεν ἀκρωτηρίου. Ἐχει δύο λιμένας, πλῆθος μικρῶν σκαφῶν καί δύο εἰδῶν κτίσματα, μετὰ τριγωνικῶν παραθύρων ἢ μετὰ σχισμῶν. Ἀπὸ τῶν στεγῶν χαιρετίζουσαι γυναῖκες. Μία ἔχει πλησίον τῆς παιδίον, οὔ ἡ κόμμωσις καί ἡ ἐμφάνισις προδίδουν ἀλλόθροον ἢ τοῦλάχιστον μιγάδα. Ἐπὶ πλέον ὑπάρχουσι καί ἐνταῦθα σισυρναφόροι. Ταυτοχρόνως ὅμως ἔχομεν καί τὰ ἱερὰ κέρατα ἀπολύτως σαφῆ, εἰς δύο περιπτώσεις, ἐπιστέφοντα τὰς οἰκοδομὰς Μινωικῆ πόλις κατοικουμένη καί ἀπὸ ἀλλοθρόους εἰς τὸ Αἰγαῖον ἢ Αἰγατική ἀποικία εἰς τὴν Λιβύην;

Εἰς τὸ μέσον τοῦ καταπλέοντος στόλου πρέπει νά ἀναγνωρίσωμεν τὴν ναυαρχίδα εἰς ἓν πλοῖον κατάκοσμον ὑπὸ τύπον σημερινοῦ σηματοστολισμοῦ. Τὸ καρδιόσχημον σύμβολον τοῦ WAZ χρησιμοποιεῖται καί ἐδῶ, ὁ δὲ θαλαμίσκος τοῦ ναύαρχου εἶναι ὁ μόνος, ὅστις καταλήγει ἄνω εἰς τὸν κρινοπάπυρον μετὰ τὸ σύμβολον WAZ. Ἐπομένως τὸ σύμβολον τὸ ὀκτάκις ζωγραφηθὲν εἰς τὸ δωμάτιον 4 τῆς Δυτικῆς Οἰκίας εἶναι ὁ θαλαμίσκος τοῦ ναύαρχου. Ὁ ναύαρχος, συνεπῶς, ἦτο ὁ ἰδιοκτῆτης τῆς Δυτικῆς Οἰκίας τῆς Θήρας. Ἡ κεφαλή του προβάλλει εὐδιάκριτος ἀπὸ τοῦ θαλαμίσκου τῆς ναυαρχίδος. Φέρει βραχὺ γένειον, μετωπικὸν πλόκαμον, τὴν κόμην ἡμιβραχεῖαν πίπτουσαν ὀπισθεν. Παρουσιάζει ἀπόλυτον ἀναλογίαν πρὸς τὸν ἄνδρα, οὔ ἡ προτομὴ εἰκονίζεται ἐπὶ τοῦ θαυμασίου σφραγιδολίθου ἐξ ἀμεθύστου, ὅστις εὐρέθη πρὸ τινῶν ἐτῶν εἰς τὸν βασιλικὸν περίβολον Β τῶν Μυκηναίων. Οὗτος λοιπὸν φέρει χαρακτηριστικὰ ἀπολύτως ἀνάλογα πρὸς τὸν ναύαρχον τοῦ στόλου, ὅστις εἰκονίζεται ἐπὶ τῆς μικρογραφίας τῆς Θήρας.

Ὁ «Ἀφρικανός», ὁ ὁποῖος εὐρέθη κατὰ τὸ 1968 ὀλίγον Βορειότερον τῆς Δυτικῆς Οἰκίας, ἔθεσεν ἔκτοτε τὸ πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ὀξύτερον τίθεται σήμερον. Ὅτι οὗτος εἶναι Λιβυκῆς καταγωγῆς, δέον τώρα νά θεωρηθῆ βέβαιον. Ἡ σκηνὴ εἰς ἣν ἀνήκε, περιλαμβάνει ἱερὸν μετὰ διπλῶν κεράτων, ἀλλὰ καί πιθήκων καί φοινίκων. Ποῦ ἀνήκει τὸ τοπίον; Εἰς τὴν Θήραν ἢ εἰς τὴν Λιβύην; Ἀνθρώπους μὲ παχύσαρκα χεῖλη ἔχομεν μεμονωμένως ἤδη ἐπὶ Πρωτοκυκλαδικῶν εἰδωλίων. Ὑπάρχουν λοιπὸν Αἰγαῖοι εἰς τὴν Λιβύην, ἀλλὰ καί Λίβυες εἰς τὸ Αἰγαῖον; Ἄν

ναί, τότε περιβάλλεται πρόσθετον στοιχείον ιστορικότητας ὁ μῦθος Δαναοῦ καὶ Αἰγύπτου.

Ἔχομεν ὅμως καὶ ἄλλους μύθους συνάπτοντας τὸν χαλκοῦν πολιτισμὸν τοῦ Αἰγαίου πρὸς τὴν Λιβύην. Οἱ Ἄργοναῦται, κατὰ τρόπον περιεργον, συνάπτονται ἐπιμόνως πρὸς τὴν Σύρτιν καὶ τὴν Τριτωνίδα τῆς Λιβύης. Ἐκεῖ φέρονται καταφυγόντες Ὀμηρικοὶ ἥρωες, ἀλλὰ καὶ Τρωῆς, μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας. Ἐκεῖ ἀνατολικώτερον ὑπῆρχε Μενελάου Λιμῆν.

Πρὸς τὸ παρὸν ὀλίγα μόνον ὑπάρχουν ἀρχαιολογικὰ λείψανα Αἰγαιακοῦ πολιτισμοῦ ἐν Λιβύῃ. Ἄλλ' ὑπάρχουν, καὶ τοῦτο εἶναι ἐνθαρρυντικόν. Πρόκειται περὶ ἑνὸς ὀστράκου ἐκ κύλικος εὐρεθέντος εἰς τὴν Κυρήνην καὶ ἑνὸς σφραγιδολίθου εὐρεθέντος ἐν Τόκρω. Πρέπει νὰ θεωρηθῇ βέβαιον ὅτι συστηματικὴ ἔρευνα θέλει καταλήξει εἰς θετικὰ ἀποτελέσματα.

Ἡ Θήρα κατὰ τὴν πασίγνωστον παράδοσιν συνδέεται πρὸς τὴν Λιβύην διὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἀποικίας τῶν Θηραίων περὶ τὰ τέλη τοῦ ἑβδόμου π.Χ. αἰῶνος. Ὑπάρχει ὅμως καὶ μία περιεργος μυθολογία ἀναγομένη εἰς τοὺς Ἄργοναύτας, ἣτις παριστᾷ ἀντιθέτως τὴν Θήραν ὡς γέννημα καὶ θρέμμα τῆς Λιβύης. Ὁ Τριτων παρέδωκεν εἰς τοὺς Ἄργοναύτας βῶλον μετὰ τῆς σκοτεινῆς μαντείας, ὅτι ὁ βῶλος ἀνδρωθεὶς τυχὸν θὰ παρείχεν ευκαιρίαν νὰ ἐπιστρέψουν οἱ ἀπόγονοι τῶν ἡρώων καὶ νὰ κτίσουν ἑκατὸν πόλεις εἰς τὴν Λιβύην. Ὁ βῶλος τῆς γῆς ἔπεσε τυχαίως εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἀμέσως ἐκ τῶν κυμάτων ἀνεδύθη ἡ νῆσος Θήρα. *Oraculum post eventum* βεβαίως. Ἀλλὰ καὶ αἱ μυθικαὶ παραδόσεις ἀνεπτύσσοντο ἐπὶ τῇ βάσει συγκεχυμένων ἀναμνήσεων τοῦ πολιοῦ παρελθόντος.

Βιβλιογραφία. Λεπτομερέστερον ἐκτίθενται τὰ τῶν ἀνασκαφῶν εἰς τὰ δημοσιεύματα *Thera* II (1968), *Thera* V (1971) καὶ τὸ ὀσονούπω ἐκδιδόμενον *Thera* VI (1972). Ἀφρικανὸς ἐν Θήρα: *Athens Annals of Archaeology* II (1969) σ. 374. Μυκηναϊκὰ εὐρήματα ἐν Λιβύῃ μετὰ πλουσίας βιβλιογραφίας περὶ παντὸς συναφοῦς ζητήματος: S. Stucchi, *Prime Tracce tardo-Minoiche a Cirene I Rapporti della Libia con il montò Egeo*, ἐν *Quaderni di Archeologia Della Libia* N. 5 (1966).

S U M M A R Y

A brief description of the ruins of the Minoan town excavated in Thera (Santorin) and quite especially of the West House is given first. Then follows the description of the frescoes found in this last house. The curious symbol named «banner» in the last year's annual report is

proved now to be the captain's cabin on the stern of his ship. It was painted eight times, thus covering all four walls of Room 4.

The main frescoes, however, decorated Room 5. They are two fishers and the already famous Miniature fresco in the form of a frieze running along three and possibly all four walls. The parts preserved belong to the North, East and South wall; their description runs as follows.

N o r t h w a l l. A steep hill on the shore. People on its summit and other persons climbing the precipices right and left. It's difficult to explain the scene. Shipwreckers in the sea and a settlement on the mountainous background.

E a s t w a l l. Subtropical landscape. Hilly desert and a stream. Palm trees and other plants along the banks; Birds and animals and a huge flying griffin enliven the landscape.

S o u t h w a l l. First a town, then the fleet of seven big warships, then a last town, to which the fleet seems to be arriving. Minor ships and boats on sea, people gathering or handling in the towns. A lion pursues a herd of deers in the mountains over the second town. About twenty ships have been preserved and more than eighty persons appear on the preserved part of the miniature fresco. It seems clear that the scenes are developing somewhere in Libya and the towns or settlements represented may be all Libyan. Many problems arise for further discussion. It may be that this historical episode, dated c. 1520-1500 B.C., being thus parallel to the famous expedition of Hatshepsut in the Land of Punt, mirrors later traditions of the Greek saga. Indeed, the legend of Danaos and the legend of the Argonauts in Libya seem to be the results of intimate connections between Libya and the Aegean, as we see upon our fresco.
